

یا

بایاد «گل آقا» در «آبدارخانه» شاغلام

حروف حق هیزد با دو تا دندان لق

ابراهیم زاده گرجی

فومنی» و با همین «امضاء» و به قول فرهنگستان نشینان سال‌های ماضی، «دستینه»، شعری به نظری و سیاسی سرود و برای « توفیق » - نشریه سرآمد فکاهی آن‌زمان - فرستاد و زودهم چاپ شد. به این ترتیب راهی به توفیق بازکرد. زیرا «حسن توفیق» به هر طریق بود «گردن شکسته فومنی» را پیدا کرد تا سطور سیاه‌اش جایی در این مجله بیابد. که یافت. این شیوه همکاری تا سال ۱۳۴۵ تداوم یافت. در این سال صابری درباره عروضی نخست وزیر وقت، گزارشی طناز آنه سرود که در صفحات توفیق جای خود را پیدا کرد و کامیابی محسوسی برایش همراه داشت.

کسری افاض علم خنثی برداری شهریار

استعدادی را که مدیر توفیق کشف کرده بود، سبب شد تا آستین بالا بزند و اسباب مهاجرش را به تهران فراهم کند که کرد. شاید سال‌ها بعد که آن «گردن شکسته» به صدارت «گل آقا» بی رسانید این کوچ از شهر کوچک را از بیاد بردو و به کوچندگان از ابرقوهای ایران به مرکز راحسایی گوشمالی داد. و اگر در فومن زمینگیر می‌شد، نباید تردید کرد که نام و عنوان گل آقا و آذناش در افسانه‌ها هم یافت نمی‌شد. شاید همان «گردن شکسته فومنی» و «لوده» باقی می‌ماند و گر نه چه «کشک و پشم»‌ی.

علی‌ای ححال! به تهران که آمد، ضرب‌الاجل دو شغل! شد، صبح‌هادر دیبرستانی «آقای دیبر» و عصر‌هادر اداره توفیق‌همکار ثابت اهل توفیق. (نگو! که دو شغله‌گی از زمان حضرت مستطاب ایشان بباب شد).

مادر این کودک یتیم یک‌ساله، از محدود زنان باسوان شهر بود و در مکتبخانه به بچه‌های مردم قرآن آموزش می‌داد. وی فرزند یک روحانی از سادات ترک بود.

صابری فومنی، دوران دیستان و دیبرستان را در فومن گذراند. وی در ۱۶ سالگی در امتحان ورودی دانشسرای کشاورزی ساری شرکت کرد و قبول شد و پس از پایان بزدن دوره شبانه روزی دو ساله دانشسرای، در سال ۱۳۲۸ آغاز معلم شدو یک‌سال در کسما (تابع صومعه سرا) به بچه‌های مردم درس داد.

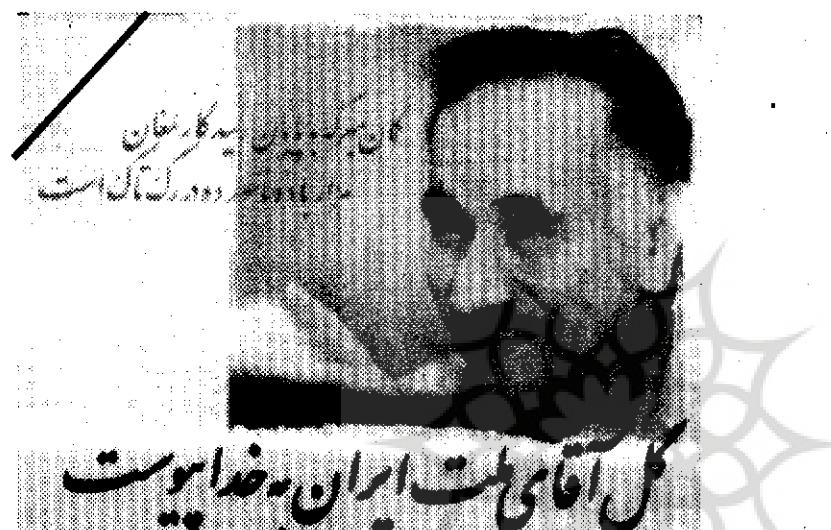
یک زبان دارم دو تا دندان لق
می‌زنم تامی توام حرف حق *
از ۷ شهریور ماه سال ۱۳۲۰ شمسی تا ۱۱ اردیبهشت ماه سال ۱۳۸۳ شمسی به عبارتی
می‌کند ۴ روز و ۸ ماه و ۶۲ سال شمسی. بچه
اهل صومعه سرای گیلان بود به مرکزیت رشت.
نامش «کیومرث» نام فامیلش «صابری فومنی».
وقتی در صومعه سرا از سر خشت افتاد، چرا
باید پس پشت نام فامیل «فومن» را یدک بکشد،
آیا آبا او اجدادش چشم در فومن گشودند و فاصله
این دو شهر بیست کیلومتر هم نمی‌شود؟
کیومرث را پدری اصلاً رشتی از کارکنان وزارت
دارایی بود که شغلش به چشم نمی‌آمد. در آمدش
اندک و لابد وضع اقتصادی اش فقریرانه بود. این
مرد یک‌سال پس از تولد کیومرث - سال ۱۳۲۱ -
به اداره دارایی فومن منتقل شد و پس از چند ماه
اقامت، در همین شهر فوت کرد و کیومرث
یک‌ساله «بی‌پدر» شد.

ماند و تدریس در کلاس‌های حضوری دانشکده مکاتبه‌ای و مرکز اسلامی آموزش فیلم‌سازی را فراموش نکرد. مشاوره افتخاری به معافونت امور بین‌الملل وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی هم من داد. (از قضاء این یکی سمت همه جا قرب و منزلت دارد و هر کسی را از پست و مقامی معزول می‌کند برگه مشاورت حاضر و موجود است.) عضو منتخب شورای عالی انقلاب فرهنگی در کمیته نامگذاری و عضو هیات ایرانی در کنفرانس سران کشورهای غیرمعتمد هم بود. (یتحتم اذناب آبدارخانه از همین کمیته نامگذاری به آبدارخانه بعدی نقل مکان فرمودند). صابری مدتها مسئولیت انتشار مجله رشد ادب فارسی در

و تطابق‌های گفتار و نوشتار و کردار آدم‌ها در سال‌های «گل آقا»^(۱) بی در آبدارخانه شاغلام ماهر مرده از تصدق سر همین مذرک بوده باشد!

پس از آن که میخشن را در توفیق کوید، مثلاً شد چیزی مانند معاون «حسین توفیق» که سردبیر مجله بود؛ صفحه‌های هفته‌های همکاران تحریریه را ارسالی و گاهی نوشته‌های همکاران تحریریه را دستکاری و اصلاح می‌کرد تا برای چاپ آماده شوند. «هشت روز هفته‌ای» استون ویژه‌ای بود که در همین ایام به وی در مجله هفتگی توفیق اختصاص یافت. این همکاری تزدیک، تا سال ۱۳۵۰ تداوم یافت که تو «قیف»، کنندگان «توفیق» در این سال امکان کار را از همگان از جمله کیومرث «گردن شکسته» گرفتند و دستشان را از پادرانتر کردند.

البته کیومرث خان بعداً از سمت «چیزی مانند معاون سردبیر» ارتقا یافت و شد خود معاون سردبیر نمونه‌ای از اثر خامه «گردن شکسته فومنی» را در توفیق هفتگی، سال ۱۳۴۵، ۲۵ فروردین ماه ۱۳۴۵ از لحاظ مبارک بگذرانید؛

گل آقا! هست ایران به خدا پیش

آموزش و پژوهش را بر عهده داشت و در این مدت نوشه‌هایی برای روزنامه اطلاعات می‌فرستاد که «سفرنامه شوروی»^(۲) وی ابتدا در این روزنامه چاپ شد و به همکاری نزدیک و صمیمانه و از جنس دیگری انجامید که دانیم و دانید و خواهیم نوشت.

صابری فومنی در دوران ریاست جمهوری محمدعلی رجایی تا هنگام شهادتش در هشتم شهریور ماه سال ۱۳۶۰ در این سمت باقی ماند و در دوران ریاست جمهوری حجت‌الاسلام والملیمین سیدعلی خامنه‌ای نیز عنوان «مشاور فرهنگی» را یدک می‌کشید.

وی برای اولین بار در سال ۱۳۶۳ به عنوان عضوی از کاروان بعثه امام خمینی^(۳) عازم عربستان برای سفر حج شد. بعده هر سال برای خبررسانی به حجاج ایرانی نشریه روزانه تدارک می‌دید که این سنت هنوز در ایام مناسک حج ادامه دارد.

صابری «داستان‌های جعفر آقا» را که مایه طنز و طبیت داشت روزانه به خورد حجاج می‌داد و آنان را سرخوش نگاه می‌داشت در حالی که در میان خوانندگان «جعفر آقا» کم نبود.

رمان‌های علم سایری

ابن بنده، نه کیومرث خان را از نزدیک دیده ام و نه با ایشان در سفر حج بوده ام و نه سفر

جنت مکان، کیومرث صابری فومنی قبل از بخلومن به مقام منبع و وزین «گل آقا»^(۴) در اپتیمین و چند ساله، گذشته از آقا معلم بودن و نیزیدک کشیدن سمت مشاورت فرهنگی نخست وزیر و رئیس جمهور، به دلیل تخصص فوق العاده در امور برج‌سازی مشاور وزیر مسکن و شهرسازی و به سبب ابو عطایی که در آبدارخانه بعد همای بایست می‌خواند، عضو هیات مؤسس انجمن موسیقی شدانگاه که نه شست بلکه سبابه اش خبر یافت بعدها بخش خصوصی و عمومی قاطی پاتی می‌گردد، برای خالی نبودن غریضه بر صندلی مدیر کلی دفتر آموزش بازرگانی و حرفه‌ای وزارت آموزش و پژوهش نزول اجلال فرمود. اما همچنان «آقا معلم» باقی

پیورده خمیده را مانم
قند رون چربیده را مانم
چون طبله‌کار خوبیش را بیشم
مرغ «چاندارم» دیده را مانم
ست و بی جا و زرد و زرد بیو
دو غلن قو، چشیده را مانم
خورده بسی لیگه کفش بر سر من
قوزی لب پر بیده را مانم
وقت خوشحالی وزمان خوش
گماش بشان چربیده را مانم
زیر بار فشار فرض و قله
طلابی لهیله را مانم
لبوطه و ز در بیان الفکار
گرم بر سخود تبله را مانم
موقع کار و جنب و جوش و تلاش
جوچه سر بیده را مانم
در در وام و کمال و ارزانی
جنس سلطی خوبیده را مانم
وقت بحث سیاسی و بودار
تازه از ره رسیده را مانم
پیجم از درد روز گار بخود
مرد افعن گزیده را مانم
گرمه نم را شکسته بار حیات
بنزواحد چینده را مانم

صابری فومنی در سال ۱۳۵۷ مدرک کارشناسی ارشد (فقه‌لیسانس) ادبیات تطبیقی را از دانشگاه تهران گرفت. دور نیست که تطبیق

شوری. در جلسه سخنرانی ایشان نیز نشنسته ام و از قهوه خانه مبارکه چای دیشلمه از دست شاغلام مادر مرده نگرفته ام. اما وی را از طریق دوستی ایشان با شهید محمدعلی رجایی شناخته ام.

روشن است که محمدعلی رجایی، با آن محسنتات در گفتار و کردار و رفتار، نمی تواند فردی را به دوستی برگزیند و تامقام «مشاورت فرهنگی» برکشد که رفتار و کردار و گفتار کتاب داشته باشد یا در بحبوخه بحران های انقلاب و اعمال مناقفانه - العیاذ بالله - نسبتی با «آفتاب پرست» بهم رساند. و بعد هم قلم منحصر بفرد کیومرث، بهترین شناسای اوست.

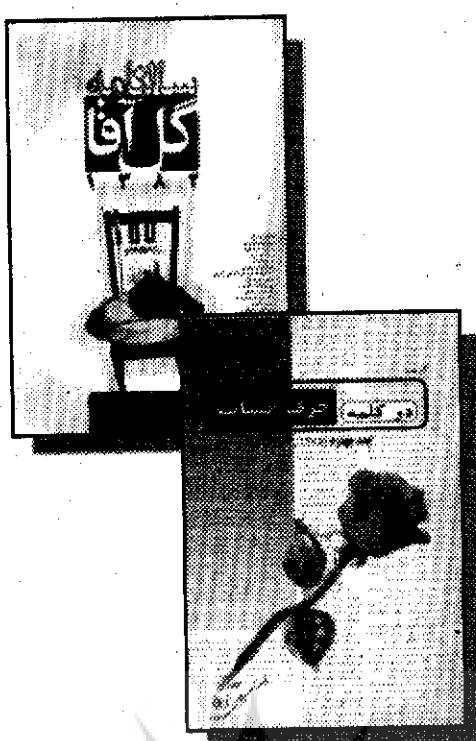
قلمی روان نویس، خلاق، هنرمند، صریح اللهجه، آشنا به زیر و بم نگارش، فصیح، بلیغ، گریزان از اطباب ممل و ایجاز مخل، شوخ و شنگ، تیز و نافذ و ناقد، مخالف و معاند با هجونویسی و ابتدال و زبان دریدگی، سرشار از ایهام و کنایه، دقیق و وزین و متین، وفادار به اخلاق و آداب حسن و خصال مردمداری، متعدد به «لون والقلم و مایسپترون»، برندۀ روابط سیاسانه سیاسی کاران فرصت طلب. برترنشین از چپ و راست و کناره و بالادست و پایین دست و مرجع و مترقب و کهنه و نو، خلاصه مانند قلم یک معلم باساد و دردمند و مرتب و منظم... بهتر است از خاطره حجش بخوانیم!

«من این قلم را در خانه خدا، با خدا معامله کردم. خلایا تو شاهد باش که من در راه اعتلای دین تو و کشور گام برمی دارم. مرا از لغزشها مصون بدار و قلم را از انحرافات حفظ کن.» و البته فقط معصوم مصون از خطأ است.

۱۳۰۲ - ۲۲

بی گمان این تاریخ در جغرافیای ادبیات کشورمان به ویژه در حوزه طنز ماندگار است. همراه با نام های مخلوقاتی که بدان پیوند خودرده اند، در جوار نام های سرآمدان طنز تاریخ ادبیات فارسی تا به ابد خواهند ماند؛ گل آقا، مش رجب، شاغلام، غضنفر، مصادق، کمینه (عيال مصادق) در کنار اعیان و اشراف طنز عبید زاکانی، علی الکبر دهخدا (دخو)، علی اکبر صابر و...

نباید از یاد برد چنین امکانی را برای این کار سترگ و شگرف و در نوع خود بی نظیر «روزنامه اطلاعات» در بالای ستون اول، سمت چپ صفحه ۳ تدارک دید که بسیار معنی دار بود. زیرا بالتب برگردانی صفحه اول روزنامه، ستون «دوا کلمه حرف حساب» در مردمک چشم می نشست و تند و تیز هم خوانده می شد زیرا از جنس «ماقال

و ما دل» بود و در آن وضعیت سیاسی و اجتماعی کشور هیچ مطبوعه دیگری امکان تدارک آن را نداشت، زیرا چنین «گل آقا» با «اذنابش» در جای دیگری امکان بیتوه نه ساله نداشتند. با آن امتیازهایی که ذیل «ویژگیهای قلم صابری» گذشت.

بدون شک اقدام کیومرث صابری فومنی از جهاتی در ادبیات طنز سیاسی اجتماعی و به نوعی در کلیت طنزی تغییر است. این درست که نام های بزرگی در جغرافیای طنز در ادبیات فارسی ثبت شده و هم اکنون نیز نفس افراد شاخصی دارای سبک و سیاق خاص از جای گرم بلندی شود. درست است عبید زاکانی ابداع گر قهرمانان جهانی حضرات «موش» و «گربه» با خصلت های سمبولیک و گسترش یابنده اند و قابلیت تطبیق فرازمانی دارند و طنزی است وزین و قوی با بار معنایی سیاسی و اجتماعی، تفویذپذیر و برآ، مانند دندان تیز پیشین جناب موش که در قالب پنیر فرو رود؛ هخدان نیز با امضاء «دخو» - دهدخا - شخصیتی استثنایی و با مسما برمی گزیند که امور فردی، اجتماعی و سیاسی را زیر ذره بین دقیق خود می گیرد و با زیان تباذه ای به تشریع و قایع اتفاقیه با نمک خاص می پردازد که در عصر و زمانه خویش بسیار نافذ و تأثیرگذار بود به ویژه که تاریخ دوره ای از مشروطیت راثبت و ضبط کرده است آن هم در قالب طنز، اما صاحب ملک طلن

رجب، غضنفر، شاغلام، مصادق، کمینه (عیال
مصادق) و مصادق خان.

قطعه

صابری فومنی با «دو کلمه حرف حساب»؛
یکم خودش رادر قالب ویژه و منحصر بفرد «گل
آقا» به جامعه معزی کرد. دو دیگر ارزش روزنامه
اطلاعات را بسیار افزایش داد. سه دیگر باب طنز
اصیل، فاصله گیر از فکاهی و هزل و هجای (هجو)
را واجahت بخشید و رواج داد. چهارم رجوع به
طنز واقعی را به عنوان نیشنر دمل تبخرها و
تکبرها در میان به ویژه جوانان و جاهت
چشمگیری بخشید. پنجم حربه تیز قلم را به
وادی انتقاد سالم و فراگیر کشاند در حالی که بر
زمین آورده و متزوی بود یا گاهی در جایی سر
برمی آورد و زود هم سرفرو می برد. ششم مکتب
آموزش طنز نویسی را به روی همه علاقه مندان
گشود و به عنوان معلم با سابقه داران این وادی
همکاری و از نوآموزان استقبال کرد و از وجود
همه آنان در هفته نامه گل آقا و دیگر گل آقاهاش
بهره گرفت.

هفته نامه گل آقا، اولین شماره اش در آبان ماه ۱۳۶۹ منتشر شد و مورد توجه طیف های مختلف قرار گرفت و فواید معنوی و مادی را به سوی کیومرث صابری سازیز کرد و یکه تاز این عرصه در ایران شد و پای بچه ها را در این وادی باز کرد: (بچه ها، گل آقا)
در صفحات گل آقا برای کوچکترها هفته ای درآمد. بعد هم «گل آقا»ی ماهانه (مردادماه ۱۳۷۰) و سالانه «سالنامه گل آقا» روبه راه شد. سالانه اش از ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۲ (۱۳ شماره) درآمد.

با این حساب گل آقا جایزه باران شد و انواع و اقسام لوح تقدیرها و بفهمی نفهمی امسکوکات زرین را دریافت کرد.

سرانجام ستون «دو کلمه حرف حساب» به پای هفته نامه، ماهنامه و سالنامه

گل آقا قربانی شدواز تک و تا افتاد تا اینکه الفاتحه! کی؟ سال ۱۳۶۳- ۱۳۷۳. با چه سابقه (۱۳۷۳- ۹۹) ۱۳۷۳ ساله.

امضاء - دستینه - ها از جمله در توفیق وغیره عبارتنداز: گردن شکسته، گردن شکسته فومنی، میرزاگل، عبدالفانوس، ابوالپیاده، لوده، ریش سفید، گل آقا، مش

- نخستین استیضاح در جمهوری اسلامی ایران (مربوط به استیضاح بنی صدر)
- دیدار از شوروی (سفرنامه)
- گزیده دو کلمه حرف حساب (پنج جلد)
- قندمکر (مجموعه شعر نو گل آقا، جلد اول و جلد سوم)
- شکرپاره (مجموعه شعر نو گل آقا، جلد دوم)

پایان راهه دو کلمه حرف حساب

«آبدارخانه تعطیل شد!»

- یعنی حضرت عالی می فرمایی که فردا نه پس فردا که شنبه باشد، اول تیر ما نیز نمی باشد؟ می گوید: البته که می باشد!
- خوب، برادر غضنفر جان، همان می شود که اول تابستان، دیگر!
- می گوید: عجب...! جان من؟ به همین زودی؟ یعنی مابنا به یک سنت گل آقا، باید بندو بسطمان را جمع کرده، با اعلام تعطیلی تابستانه، آبدارخانه را مغل نموده، از خدمت خوانندگان مرخص شویم؟ برای چه مدتی؟
- می گوییم: ای ای... بستگی دارد به وضع مزاجی گل آقا! (۱) یعنی در اصل، یک تعطیلی یک روزه است. اما شاید هم بشود یک هفته، یا یک ماه یا یک فصل یا یک سال یا یک... خوانندگان عزیز اعلی ای حال، از فردا تا اطلاع ثانوی، آبدارخانه تعطیل است.

شاغلام

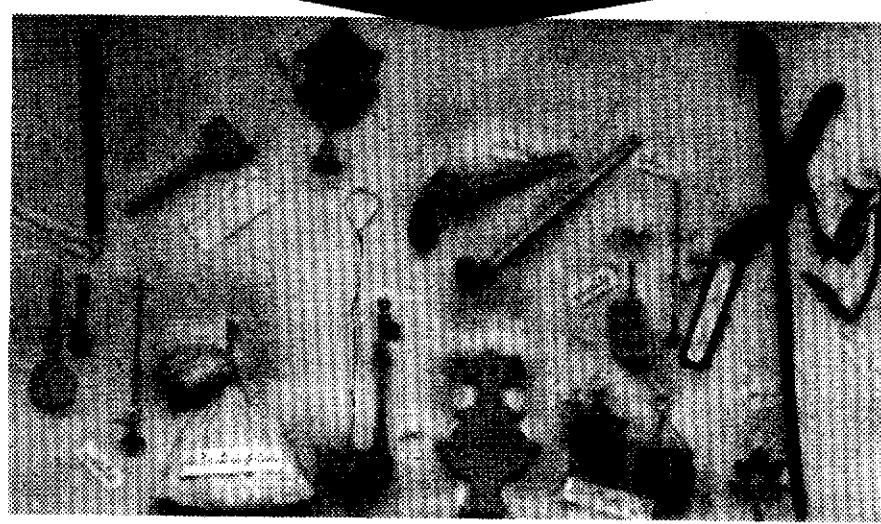
پنجشنبه ۷۰/۳/۳۰

(وهنوز هم و برای ابد تعطیل است.)
و نمونه:

چشم و گوش

آیا شایسته است که بنویسد نماینده آذربایجان به دنبال اسلاف خود چین و چنان گفت: آیا شایسته است که رسالت به صورت توهین آمیز خطاب به نماینده محترم آذربایجان و رئیس کمیسیون استخدامی مجلس بنویسد که با شیرینی مختصر شب عید و چند جفت جوراب نازک گلدار، چشم خود را بسته ای و فلان جای خود را باز کرده ای؟

قسمتی از نطق نماینده (عینا
به نقل از روزنامه کیهان)
او... خاک عالم!!
کمینه: عیال مصادق»

ولکل امة اجل فاذاجاء اجلهم لا يستاخرون ساعه و
لا يستقديمون

ساعت مقرر که فرار سيد «گل آقا» و «تا گل آقا» با «شاغلام» و «غضنفر» و «مش رجب» و «امصادق خان» و کمینه: عیال «امصادق» مانند همند. بی شک فایده بزرگتری در این تقدیر مقلدر هست که مایی خبریم و «او» می داند.

باین حساب برای «کیومرث صابری فومنی» - گل آقا ملت ایران - که حرف حق را شنید که حق شنو بود، طلب مغفرت از درگاه خداوند سبحان داریم، آمین!

تولد: ۷ شهریور ماه سال ۱۳۲۰

فوت: ۱۱ اردیبهشت ماه سال ۱۳۸۳

تند التضليل

حجت الاسلام محمدعلی مقدم در مجلس
یادبود مرحوم کیومرث صابری گفت:

«گل آقا می گفت: «در زندگی مایه‌ای داشتم و همه را واگذاشتم چه این که هیچ کدام مرا قانع نمی کرد. میراث مانندگار من عشق به خدا و محبت به مردم است، او مردم را دوست می داشت و مردم هم او را.

روز ۲۳ فروردین ماه، اربعین حسینی، وقتی گل آقارا از بیمارستان به خانه می آوردند، این شعر را روی کاغذ می نویسد:

گر بماندیم زنده، بردو زیم جامه‌ای کز فراق چا
شده

ورب مردیم، عذر ما بپنیر، ای بس آزو که خاک شده روز ۲۷ فروردین ماه ۸۳، هنگامی که برای بار دوم، گل آقا از خانه به بیمارستان منتقل شد، این غزل حافظ را زمزمه کرد:

ما آزموده‌ایم در این شهر بخت خویش
بیرون کشید باید از این ورطه رخت خویش
از بس که دست می گرم و آه می کشم
آتش زدم چو گل به تن لخت لخت خویش
دوشم ز بلبلی چه خوش آمد که می سرود
گل گوش پهن کرده ز شاخ درخت خویش
(کای دل تو شاد باش که آن یار تندخو) * * .
بسیار تندروی نشیندز بخت خویش

خواهی که سخت و سست جهان از تو بگزند
بگذر ز عهد سست و سخن‌های سخت خویش
(ای حافظ از مرآ میسر شنی مدام) * * .
جمسید نیز دور نماندی ز تخت خویش»

پی نوشته:

* شعار هفته نامه «گل آقا»

* دو بیت داخل پر از تتر در اصل نقل قول از
آقای مقدم نبود که برآوردهم. بعد است که به ویژه
بیت مقطع را کیومرث خان در آن حالت بیم و امید
نخوانده باشد که واقعی به مقصود است. والله اعلم.

- آهای... شاغلام! آبدار خانه را تعطیل
موقعت کن! دعواهای خطی به جاهای باریک
رسیده!

نمونه: «لطف و خطای»
* «برای مجازات تزویزیست‌های اقتصادی
قانون نداریم.»

- قوه قضائیه

* «قانونیش را مانصوبیت می کیم.»

- قوه مقننه

* «ما اجزا می کنیم.»

- قوه مجریه

- «ما می بیشم و تعریف می کنیم!»

«گل آقا»

۱۳۶۹/۲/۲۷

نمونه: «سلام بر ایران»
- جلسه با حضور اکثریت اعضای «آبدار خانه»
رسمی است. «مش رجب» از جای برخیزد و
مجملی از مفصل اخبار واصله را محض اطلاع
حاضران و عبرت آیندگان، به صدای رسا بر ملا و
حق مطلب را ادا کند! منتهای مراتب، از منابع
عربی!

«مش رجب»: منابع خبری اعلام کردند که
عراق، کلیه تاسیسات عمله کویت را نابود و این
کشور را به ویرانه‌ای مبدل کرده است.

- عجب... «غضنفر» هم به هکذا! منتهای
مراتب از منابع شرقی.

«غضنفر»: منابع خبری اعلام کردند که
 TASISAT عمله عمله عراق ویران و نابود گردیده
است. شهر بغداد نه آب دارد، نه برق، نه
مخابرات، نه گاز، نه تلویزیون، نه رادیو، نه
گارد ریاست جمهوری، نه «سردار قادسیه» نه
کشک، نه پشم، نه ...

- صحیح...! «شاغلام» از منابع غیبی
بگوید!

«شاغلام»: ده سال پیش در چتین روزی،
همین امیر کویت، تمامی امکانات کشور فعلاً
ویران شده اش را در اختیار همین صدام گذاشته
بود تا از همین بغداد خراب شده اش، خواب
ناابودی خوزستان را بیند و اگر تصرفش کرد،
اسمش «عربستان» بگذارد. و شاه عربستان که
عقلش مثل بودجه اش پارسنگ برمی دارد،
برخلاف امروز که کاسه گدایی و کشکول
امان خواهی بدست گرفته، در آن روز، هر روز
۴ میلیون بشکه نفت می فروخت تا به عراق
کمک کند که ...

- هی ی... برادر شاغلام! دسته گل به آب
نله! وارد سیاست خارجی نشوا بنشین کشکت را